

UČITELJSKI T O V A R Š .

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII.

V Ljubljani 1. junija 1867.

List II.

P a z l j i v o s t .

Spisal Fr. Govekar.

Dasiravno so otroci tako radovedni in imajo oči in ušesa za vsako stvar, so vendar večkrat zeló raztreseni in nepazljivi. Vse podučevanje pa je zastonj, ako učenci ne pazijo. Učenci imajo sicer oči in ušesa, pa ne vidijo in ne slišijo, in ničesar ne razumejo. Njih duša ali je vedno raztresena, ali pa dremlje, ali še celó spi. Zato imajo pa tudi le nerazločne in nejasne zapopadke od vsega. Treba je tedaj, da učitelj skerbí, da otroci na tanko pazijo na to, kar se jim kaže in pravi. Pri nauku mora biti vse redno in tiho; nauk pa mora biti živ, jasen in razločen. Nekteri mlajši učitelji sicer menijo, da morajo učencem vsako stvar vselej prav na dolgo in široko razkladati in pojasnovati, pa ne vedó, da s tem učence le še bolj zmešajo. Pojasnovati je sicer potrebno in koristno, vendar ne vsega in ne preveč obsirno. Napeljuj učence, da včasih tudi sami kaj iznajdejo. Zato nikar vedno ne podučuj, ampak tudi vprašaj, in vabi učence misliti. Pazi pa, da ne bodeš ne pretežko, ne prelahko vprašal, da ne bodo potem učenci maloserčni in boječi, pa tudi ne leni in zaspani.

Ni pa še dovolj, če so učenci pri tem ali unem nauku le nekoliko časa pazljivi; učitelj naj skuša, da vedno do konca poslušajo, kar se pa le ta čas zgodi, ako jim delaš reč prijetno. Naj lepši zgled v tej reči ti daje skerbna mati z dojenčkom, ki se ž njim igra. Glej, kako ljubeznjivo ji gleda mali ljubček v oči! Ljubezen uči mater, da zbuja v njem pazljivost, da jo

ohrani in vterjuje. Delaj tudi ti tako pri izreji, ter enako spomladnemu solncu zbudaj in oživljaj njih dušne moči! Da bodo pa še pazljivši, pokaži ali povej jim, kaj jim vse koristi ta pa uni nauk; sej je znano, da je vsakemu človeku potreba čez vse; le to se mu zdi prijetno, le na to pazi ter želi doseči, kar mu obeta korist in dobiček, vse drugo pa prezira. Na take in enake prikazni se opiraje, naj učitelj izreja in podučuje. Moti se pa vsak, kdor meni, da le nove reči pazljivost oživljajo. Tudi stare in že znane reči imajo ravno to moč, dokler vstrezajo pravi potrebi; sej je človek kruh rad vse dni svojega življenja. Novo ne mika ravno zato, ker je novo, ampak le duh se nadja novega plačila in dobička. Lepo pesem radi zopet slišimo, dasiravno smo jo prej že večkrat slišali; le takrat bi se je nasitili poslušati, ako bi jo zaporedomo prevečkrat slišali, pa ne zato, da bi nam ne ugajala, ampak zato, ker bi bila potrebna dušna moč za njo že preobilo nasitena. Preveč novega vtrudi duha, in ga raztresa. Srednja pot je zlata pot; le tisti, kateri staro primerno z novim združuje, ter tako rekoč staro ponavlja, budi in ohranjuje pazljivost. Pazljivost pa mora biti stanovitna, t. j. učenci morajo biti pri reči toliko časa pazljivi, dokler si vsega dobro ne zapomnijo. Se vé, da duha ne moreš prisiliti k reči, ampak le po modrem napeljevanji se to zgodi. Védi pa, da tudi tukaj vaja, kakor pri vsaki drugi reči, vse stori. Zato bodi le zadovoljen, ako je učenec spervega le eno minuto pazljiv (se vé, da reč ne sme biti posneta ali preučena); drugikrat se bode mudil pri reči, in se ne bo dolgočasil. Ako kaj kažeš ali popisuješ, napeljuj učence, da pri začetku pazijo le na eno znamenje, n. pr. pri cvetici, da je bela ali rudeča. Drugokrat pojdi dalje, in povej učencem, da cvetica tudi diši i. t. d. In tako postopaj dalje, vedno staro in znano na novo in neznano vezaje; potem takem je nauk za učence lahek in mikaven. Zna-biti, da si s podučevanjem že pri kraji, pa učenci bi še radi gledali, poslušali in si zapominjevali. Glej, le tako moreš prisiliti in privaditi učence, da so pri reči stanovitno pazljivi, ne pa le nekoliko časa, ali le poverhno. Védi, da poverhna reč je povsod škodljiva, posebno pa pri nauku. Ako učenci reči dobro ne umejo, jih ne mika, in je tudi v spominu ne obderžó, in tedaj se dragi, zlati čas, namesto dobro, pa le slabo porabljuje, in se trati na škodo mladini in učitelju.

(Dalje prih.)

Zemljepisje v ljudski šoli.

Zemlja je okrogla. Štirji kraji sveta. Letni časi; dan raste in se krajša.

J. Kako pa je to, da se zvečer solnce skrije, zjutraj pa se zopet prikaže? kam pa po noči solnce denejo, da ga ne vidimo? ali mar tačas, ko se za goro skrije, ugasne, kakor svetilnica, kedar ji olja zmanjka?

O. Solnce, ko se nam zjutraj prikaže in zvečer skriva, nareja noč in dan, in kedar se nam skrije, pa sveti po zamorskih krajih, in zjutraj, ko se odpočijemo, se solnce zopet iz za gore prikaže, in nas budí na delo.

J. Rad bi šel na uni hrib, iz za kterega solnce vzhaja, da bi bolj na tanko pogledal to svetlo in veliko luč.

O. Pa pojdeva jutri na hrib, da boš vidil solnce vzhajati; samo zjutraj zgodaj boš mogel vstati, kajti solnce nas ne bo čakalo, in če se kaj zamudiva, nama bo prišlo naproti.

Drugo jutro dobro zarano se napotita oče in sin na hrib, iz za kterega solnce vzhaja. Zvezda za zvezdo zatone na nebu; pred solncem sveti danica, napovedovavka belega dneva, začne se svitati. Janezek sterma gleda v dol, iz kterega misli, da bo prišlo solnce, kar solnce pokuka iz unega daljnega hriba, kterega je iz očetove hiše komaj v oblakih vidil. Močno se temu čudi, in pravi: Danes se je pa solnce premaknilo in izšlo iz unega daljnega hriba, kako je vendar to?

O. Ko bi ti zopet jutri šel na uni hrib, pa bi bil ravno tako dalječ od solnčnega vzhoda. Nam se prikaže solnce iz za gore, in se tje skriva; prebivavcem na neizmernih planjavah solnce iz zemlje vzhaja in tje zatone; tistim pa, ko se vozijo po velikem morji, se solnce prikaže iz globokega morja, in se v vanj skrije, in tako noben človek ne pride tje, kjer solnce vzhaja ali zahaja.

J. Vendar, če kdo pride na konec svetá, kjer se nebo, na katerem so pripete solnce, luna in zvezde, na zemljo naslanja, tam bo gotovo prišel do kraja, kjer solnce vzhaja.

O. Na konec sveta nihče ne pride; to so že ljudje skušili; šli so za solncem, kjer zvečer zahaja, in só po dolgi vožnji, po morji, prišli zopet v svoj kraj, pa po drugi poti, po tej namreč, od koder zjutraj solnce vzhaja.

J. Kako je vendar to mogoče?

O. Le pazno poslušaj, boš kmali slišal. — Kedar v daljni kraj potujemo, zagledamo naj prej cerkvene stolpe in naj višja poslopja; čez nekoliko časa še le nižje reči. Mornarji, kateri se po morji vozijo, zagledajo od kopnega iz pervega naj višje verhove gorá, s časoma njih osredje, in potem še le podnožje, in kedar se barka bliža kopnemu, se kaže naj prej jamborov veršič, potem jambor in jadra, in še le čez nekaj časa se vidi vsa barka. Iz tega so pa ljudje spoznali, da je svet okrogel, in da tedaj nihče ne pride do konca svetá.

J. Se vé, da iz daljine naj višje reči naj prej vidimo; če pa pridemo bližje, pa vidimo tudi bolj nizke reči; to ni nič posebnega.

O. Če se barka na morji skrije, so tedaj naše oči pre-slabe; bi jo pa lahko vidili z daljnogledi, ko bi bil svet ravan; ali barka se nam popolnoma skrije iz prizorja; Vélikega voznika prebivavci južnih krajev ne vidijo na nebu, mi pa nekterih zvezd ne, ktere uni vidijo. Iz tega pa tudi sklepamo, da je svet okrogel.

J. Ako je pa svet okrogel, kakor pravite, bi pa tisti, ki so pod nami, padali v neznani prepad, ter bi ne mogli na zemlji se obdrževati.

O. Povsod na sveti, kjer ljudje stanujejo in se živad veseli svojega življenja, je zemlja pod nogami in nebo nad nami, tedaj nihče ne stanuje zgoraj, nihče spodaj, in nikdar se še ni zgodilo, da bi kamen, ktereга v zrak veržemo, gori obtičal; vse reči padajo po svoji teži na zemljo nazaj.

J. Tako smo pa mi na zemlji podobni tistim malim živalicam, ktere lazijo po stropu, pa se vendar nikdar ne prekucnejo doli. — Pa še nekaj! Govorili ste poprej nekaj od južnih krajev; kateri kraj se pa tako imenuje? ali je mar tam domá tisti gorak veter, ktereга spomladi prav težko pričakujemo, da nam led taja in sneg topí?

O. Solnce nam zemljo ogreva; naznanja pa tudi kraje svetá. Kdor pozná okolice svetá, se povsod zaveda (orientira). Kraj, kjer solnce 21. sušca in 21. kimovca vzhaja, se imenuje jutro ali vzhod, in tisti, kjer zvečer zatone, večer ali zahod. Kraj, kamor opoldne, ko solnce nad našo glavo stoji, senca pada, se imenuje polnoč ali sever, in če se tačas tako ober-nemo, da imamo na levo jutro in na desno večer, gledamo na

jug ali poldne, in za herbtom imamo polnoč ali sever. Po teh štirih krajih svetá imenujemo tudi vetrove in kraje, kateri so od nas na eni ali drugi strani svetá.

J. Kako pa je to, da solnce nima po zimi te moči, kakor po letu; vzrok temu, kaj ne, so pa merzli vetrovi in pa merzla zima ?

O. Ali še nisi zapazil, da se po zimi solnce le bolj ob kraji neba plazi, pozneje vshaja in prej zahaja, kakor po letu. Ta čas nam je solnce skoraj navpik nad glavo; imamo dolge dneve in kratke noči, po zimi pa, kakor veš, so pa dnevi kratki in noči dolge; o božiču imamo naj krajši dan, in komaj 8 ur dolg. Nekaj dni ostane pri tem, in solnce obstane. **O** novem letu se že presuče, in o sv. treh kraljih je že dan toliko daljši, kakor petelin čez prag skoči; dan raste čedalje bolj, tako sta o Šmarnem v postu še noč in dan enako dolga; dan pa le še raste, in o sv. Vidu pravimo, da se noč in dan vidi; solnce je zemljo sogrelo; vročina se začinja, dan je nekaj časa po **15** in pol ure dolg, ker tudi solnce nekaj dni zmirom na istem kraji vzhaja in zahaja. To pa ne terpi dolgo; solnce se nam zmirom bolj umikuje nazaj proti jugu, tako da sta jeseni o sv. Matevžu noč in dan zopet enako dolga, ali **21.** kimovca, kakor spomladi **21.** sušca. Vendar to ne obstane; dan se čedalje bolj krajša, ker pozneje vzhaja in prej zahaja solnce, in se čedalje bolj od nas odmikuje. **21.** dan grudna imamo zopet naj krajši dan, kakor smo ga imeli leto in dan o tem času. To se leto za letom ponavlja, in nam oznanuje božjo vsemogočnost, kakor piše modri Sirah v **43.** bukvah **XLIII.** pogl. v **1. — 3.:** „Terdina na višavah je božje veličasti lepota; podoba neba se vidi v veličastvu. — Solnce, ko se pri vzhodu pokaže, oznanuje; ono je čudovitna posoda, delo Najvišega“.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXIII.

U. Kake in ktere so pa bile viharjev sile, ki so že močno deblo slovanske lipe razdrobile?

T. Bile so 1) notranje pa 2) vnanje, in oboje ali a) državne, ali b) cerkvene, ali c) književne. Govoriti nama je o poslednjih. Ker se vendar književne snujejo in spreminjajo po prvih dveh, bodi nama tudi o téh besedica!

U. Vélíka Moravija, si djal, je bila tedaj središče slovanske vzajemnosti.

T. Lahko bi bila tudi ostala, ko bi se sama hudo hudo ne bila pregrešila!

U. Kako to?

T. Mojmira je odstavil Nemeec, toda — Rastislava je Nemcem izdal Svatopluk sam. Sédel je tako na stričev prestol, ali v hvali in pokorščini do Nemcev. Pozneje se je sicer oprostil, deržavo svojo razširil in povzdignil; kar so vladali prej vsi trije: Rastislav, Svatopluk in Kocelj, je dobil sam v svojo oblast. Bil je tedaj za Karlom vélíkim na zahodu skorej prvi veljak. Slovel je krog in krog; krotil Nemce in Madjare, dokler je bil živ; deržava njegova vendar blagoslova ni imela.

U. To je menda sam čutil, ker je zbral svoje tri sinove pred smertjo krog sebe ter jih opominjal k edinosti in ljubezni. Rekel si je prinesiti veliko šib. V butaro zvezane je velel svojim sinovom zaporedoma jih prelomiti, ali nobeden jih ni mogel; posamesne pa so potem lahko podrobili. Vsaj tako se bere in kaže v raznih slikah.

T. Ko bi tudi Svatopluk tega res storil ne bil, je vendar pomenljivo zanj in za njegove sinove. Imel je dva, ali kakor nekteri terdijo, tri sinove. Reklo se jim je Mojmir, Svatopluk in Svatoboj (ali Svatobog). In kakor je oče izdal bil strica, tako sta brata popustila Mojmira. Od vsih strani pritis-kajo nanj sovražniki. Mojmir se hrabro bori, toda v bitvi pri Požunu — l. 907 — izgine iz zgodovine. Moravska je padla. Kjer so bivali prej Slovani, tam se vselijo Madjari tedaj še pogani, v vseh rečeh tolikanj podobni nekdanjim Hunom in O-brom ali Avarom!

U. Žalostna jim majka!

T. „Ráz ten, piše Šafařík, uhodil do srdce Slovanstva. Dřevní obyvatelstvo, co ho smrti neb poroby zbylo, rozutíkalo se do Tater, Bulhar, Chorvat a jinam; na zemi pak potem a krvi Slovanů vzdělané, duhem sv. Konstantina a Methoda osvícené, zarazila uralská surovost mocný svůj trůn. Z rozbitin

veliké Moravy kořistili, mimo Mad'áry, i Němci, Čechové a Poláci". (Slov. starožitn. §. 41, 5.)

XXIV.

U. Iz razvalin vélike Moravije so mimo Madjarov in Nemcev tudi pridobili si Čehi in Poljaki?

T. Madjare je najprej na spodnjo Donavo poklical cesar Leon VI. na pomoč zoper Bulgare, Arnulf pa l. 892 zoper Svatopluka. Knez bulgarski Simeon jih je pognal z dolnjega v gornje Podonavje in v Potisje. Ker jim je ondi pretesno, posedejo kmali spodnjo Panonijo, in vstanovili so se na poderčinah Moravske v sredi Slovanov. Mnogo so dali opraviti i Nemcem; ali do živega tepeni l. 955 se umaknejo v svoje meje, si osnujejo svojo lastno deržavo, v kateri gospodarijo še zdaj. — Nemci so si pridobili v slovanskih deželah nekaj že prej, nekaj posebno zdaj, kar so bili vgnali Madjare. Nemčarili so ob mejah na vse strani, in kakor so nekđaj šli od jutra proti večeru pred Slovani, tako silijo sedaj — obrnivši se — od večera na jutro med Slovane nazaj. Manjši rodove ob mejah so si več ali menj po svoje obdelali. Tako polabske Slovane, lužiške Serbe, noriške, karantanske in panonske Slovence, nekoliko tudi česke in moravske Slované itd.

U. Kako se je godilo Čehom?

T. I Čehi so pridobili nekaj moravske deržave; postavili so si svojo, in v vednih borbah ohranili jo tako, da je na priliko za Otakarja II. Česka v 13. veku cvetla in rastla, po tem v 14. in 15. jako slovela, do l. 1620. V preteklem stoletji si je spet opomogla in še sedaj kipí na kviško, svesta si svoje nekdanje slave.

U. Kako so napredovali Poljaki?

T. Tudi Poljska (ali Poljša) se je nekoliko okoristila iz moravskih razvalin; močno se je povzdignila pod Boleslavom Hrabrim; rasla in cvetla je, kakor Česka, v 14. — 16. stoletji, in (l. 1622) padla, kakor Česka, ter razpadla (l. 1792 itd.).

U. Kakó so moževali Rusi, in káko osodo je imela Ruska?

T. Vravnal je bil Rusko nekaj Vladimir, nekaj Jaroslav (do 1054); lepo se je množila in krepila, kar prihrumijo divji Mongoli ali Tartari in celih dve sto let vzdihuje pod njihovim

gospostvom (1238 — 1480); reši jo Ivan véliki, preosnuje in vterdi pa Peter véliki (1689 — 1725).

U. Obrala sva na kratko slovanske deržave ob severji; kako so se ravnali Slovani ob jugu?

T. Za Moravsko je vstala Bulgarska, in da si je mnogo terpela zgorej od Madjarov, spodej od Gerkov, in na strani tudi s Serbi; je vendar cvela za Simeona do 927 in celo do 1018. Otela se je Gerkom spet l. 1186 in pomagala si do 1372, kadar so jo vklenili Turki, ki je še doslej niso razklenili iz svojega jarma.

U. Pa Serbska in Hrovaška?

T. Serbska je terpela z Bulgarsko, gibala se zdaj bolj zdaj menj, rasla in cvetla; ali padla — je na Kosovem polji l. 1389 in Turkom v oblast. Sedanje stoletje se je jela dvigati in to leto (1867) se je Beligrad znebil poslednjega Turka. — Z obema pa je terpela Hrovaška. Imela je zgodej lastne župane in kralje, borila se s Franki in z Gerki, s Turki, pa z Madjari, s katerimi se pogaja še sedaj!

U. In Slovenska?

T. Borili so se Slovani med seboj, borili so se z vrabi svojimi, za Huni z Obri ali Avari, s Franki, z Nemci, Madjari in Vlahi, severci posebej s Tartari ali Mongoli, jugovci s Turki ali Mahomedani: borila se je Slovenska skorej z vsemi. Ako hočeš slišati njeno zgodovino, dvigni se s pesnikom na višavo in čuj, kar poje na planini, gledaje na dom,

Kjer stanuje in slovi
Miroljubni rod slovenski,
Skor bi djal, kar svet stoji.

Karkoli vidi, vse ga z veseljem navdaja. Ozre se pa tudi v preteklost, in pri spominu na osodo svojega naroda in svoje domovine — poje:

Al' — ko misliti začnem,
Koliko kervi prelite
Bilo je po teh stranéh,
Se mi serce v persih trese,
Vtrinja solza mi v očéh.

Tam, kot plaz z višine sterme,
Kedar topli jug pihljá,
Dere bojevatni Rimljan
Sem skoz gozde prek gorá;
Zmaga, kar se v bran mu stavi
In prededov naših svet
Je odslej stan trum njegovih
Sedemkrat stotero let.

Tu, kot se vali neurnik
Ploh kipeč za terdni jez,
Ga preterga in zalije
Nizko polje čez in čez:
Vró osvete željne ljudstva
Od izhoda, severja
Proti jugu in zapadu
Tje prek gor nad Rimljana.

Rim omaga, vrenje neha,
 Save breg pokrije noč,
 Ptujec vrine se v deželo,
 Se košati v nji na moč:
 Zida građe po pečinah,
 In strahuje od ondod,
 Kakor sokol drobne ptice,
 Po kotéh ostali rod.

Kolpa tri sto let kervava
 Včisti se polagoma;
 Ali kmalo stresa sila
 Novih bojev naše tla.
 Kakor bljuje morje ljuto
 Val za valom na bregé,
 Se dervijo od zahoda
 Lês sovražnih čet versté.

Zdaj preplava tiho Kolpo
 Divjih Turkov grozni roj,
 Se zažene nad Slovence,
 Jih posili v strašen boj;
 Ropa po kmetéh in tergih,
 Pali sela in vasi,
 Ino vleče trope vjetih
 V ječo britke suznosti.

Boj končan je, mir kraljuje;
 Jasne zopet so oči,
 In po sercu joka trudnem
 Mi veseli glas doni:
 Zvest Bogu in domu bil je,
 In bo vedno Slave sin,
 Dokler solnce bo zlatilo
 Verhe plešastih planin.

(Fr. Svetličič.)

P a š n i k.

Dobri sklepi mladega učitelja. Vem, da je moj stan imeniten stan; vem, da mi je odločeno težavno, bi rekel, naj težavnije delo v človeški družbi; vem, da morem človeštvu veliko koristiti, če zvesto delam v svoji službi, da morem pa tudi tu veliko veliko škodovati in skaziti, če ne delam pošteno in pridno. Da me ne bo enkrat vest težila, sklenem, da bodem imel vedno pred očmi te la poglavitna vodila, ktera si tukaj zapišem:

1. Ne bom samo podučeval, temuč bom tudi vzrejeval. Kar koli bom učil, bom tako vravnoval, da se otrokom res kaj v serce vraste, da ne bodo imeli samo polno glavo, ampak tudi serce napolnjeno z vsem, kar lepša človeka. Kedar bom obdeloval berilne vaje, ne bom nikoli pozabil, da je branje za to, da si otrok nabira vednosti za življenje in da si ž njim žlahtni serce, ter si s tem pripravlja svojo časno in večno srečo.

2. Prizadeval si bom, da bom za mladino gledal tudi čez šolski prag. Ne samo v šoli, temuč tudi zunaj šole je moje delo. Kedar otroci odrastejo šoli, so še le naj bolj potrebni, da jih kdo prav vodi in skerbno zavrača. Posebno bom skerbil za večje učence v nedeljski šoli. Večji učenci potrebujejo posebnega nauka in napeljevanja, kakoršnega

učitelj v splošni vsakdanji šoli ne more vselej razvijati. Skerbni gospodar hodi večkrat gledat svoja že pred leti posajena drevesa, in še vedno popravlja, kar vidi, da jim je treba. Tudi jaz bom tako delal. Nikoli ne bom pustil z oči svojih nekdanjih učencev in učenk, tudi zunaj šole ne. Se vé, da tu ne bom učiteljarij, kakor pri malih, neskušanih, živih otrocih, temuč prizadeval si bom, da bom najpred kazal sam s svojim zgledom, kako naj se vedejo mladi ljudje, potem bom pa tudi, kjer koli bom mogel, delal ali naravnost, ali pa posredno za pravo splošno srečo premile mi mladine.

3. Učil bom učence za življenje, ne pa samo za šolo in šolsko spraševanje. To vodilo sem že tolikrat bral in tolikrat priporočevati slišal, da menim, da mi ga ni treba še dalje ponavljati. Vendar pa vidim, da mnogi učitelji, akoravno dobro vedó, da je šola za življenje, ne pa življenje za šolo, še le vedno več učiteljarijo za šolo, kakor pa za pravi namen, to je, za življenje. Nauk o jeziku, naj si bo že, v domačem ali v tujem, bom tako obdeloval, da se bodo učenci vadili dobro, bistro misliti, in da bodo to, kar jim bom povedal in pokazal, na tanko razumeli. Kaj učencem pozneje pomaga, če so v šoli pri učitelju izdelovali in preštevali še tako zamotana števila, če pa potem sami brez vodnika ne morejo in ne znajo naj manjše domače reci pri gospodarstvu izšteviliti? — Prizadeval si bom, da bom tudi manj zmožne učence dramil in pridobival za svoj nauk, to je, da bo šolski poduk splošen, ne pa le za nekatere boljše učence. Že večkrat sem slišal tožiti učitelje, da pri očitnem šolskem spraševanju le hočejo kazati glave svojih boljših učencev, da se s slabejšimi še ne menijo i. t. d. To je gotovo učiteljeva velika napaka. Mene bo naj več veselilo, če bom mogel slab les pripraviti do čverstega, nadepolnega zelenja.

4. Tudi sam sebe ne bom pozabil, to je, vedno se bom izobraževal, in to tako le: a) Nikoli ne bom šel v šolo, da bi se popred dobro ne pripravljaj za nauk. Če se pa hočem za nauk dobro pripravljati, se moram pa neprenehoma izobraževati. Učitelj ne sme misliti, da v omiki pride kdaj do kraja ali svojega namena. Dalje ko gre, dalje se mu kaže. Še le s tem, če se sam učim in brihtam, spoznam, da malo malo vem, in da mi je še veliko, veliko treba, da bom le količkaj mogel dobro shajati v svojem težavnem stanu. Le tisti

ljudje in posebno tisti učitelji so ošabni in hočejo svojo učestnost na tergu razkladati, ki še s svojo omiko niso prišli do perve naj potrebniše stopinje, namreč do misli, da je vse, kar vejo, še nič proti temu, kar ne vejo, ali kar bi kot taki vediti mogli. „Tico poznaš po perji in petji, človeka pa po govorjenji“, pravi pregovor, in to si bom tudi jaz dobro zapomnil. Tisti učitelji, ki vedno več hočejo vediti, ko drugi njih tovarši, so navadno veliko slabejši od njih, ki jih pohlevno poslušajo.

5. Hodil bom tudi v tovaršije, pa v kakšne? v take, kjer se shajajo pošteni, modri možjé, kjer vlada mir in edinost, prava misel, zvest značaj; posebno pa se bom rad družil z dobrimi tovarši svojega učiteljskega stanú. „Človeku ni dobro samemu biti“, pravi sveto pismo. Tudi jaz se bom ravnal po tem vodilu. Bog pa ne daj, da bi kdaj zabredel v slabe tovaršije, ktere bi mi pokopale poštenje in premoženje in vso veljavo pri poštenih ljudeh, in ktere bi me pahnile v časno in večno nesrečo. Kakor je dobro in potrebno, da ima človek dobre, blage tovarše, in da se pečá ž njimi, tako je tudi škodljivo in pogubljivo, če kdo pride ali vedoma ali nevedoma v jamo tolovajsko — med spačene, hudobne tovarše. Torej bom tudi tukaj skerbno pazil, da ne zgrešim prave poti.

6. Nikoli ne bom pozabil, da sem učitelj na slovenski zemlji, da moram po vsi svoji moči skerbeti za blagor svoje domovine, se vé da po pravi, ne pa kaki stranski poti. Prava pot do domovinske sreče, po kateri naj učitelj svoje učence vodi, pa je zopet le prava olika za življenje. Skerbel bom, da bom učence izobraževal na domači podlagi, da jim bom odpiral pot do prave zavesti, do umnega gospodarstva, da jim bom v nježna serca sadil prelepo cvetico — ljubezen do domovine in do vladarja, do pravega cerkvenega in deržavnega življenja. — Sploh, kar se tiče národnosti, ne bom segal čez svoje okrožje, temuč bom ostal pri tem, kar je za národ naj boljšega, da bom izobraževal in vzrejeval domačo mladino za domače potrebe. Izobražena in poštena mladina je prava podlaga do sreče národove.

P.

G O V O R.

(Spisal Bogomil Trzinski.)

Kako velik dar vsemogočnega očeta je pač govor človeški! Le po govoru oživljajo se vsi organi človeškega telesa; le pe govoru moremo se vsi ljudje imenovati bratje, kajti brez tega bi bili podobni neumni živini. Poglejmo nekoliko okoli sebe živeče stvari! Kako nam je pri sercu, če slišimo drobne tice žvergoleti, in ne razumimo, kaj nam pripovedujejo s tako mičnimi glasovi! ako se pa same med seboj razumejo, ali ne — tega ne vemo. Ali kaj si moremo takrat misliti, če na paši krava zamuka, od dalječ pa se ji oglašča njena sestra z ravno takim glasom? Bog vé, če se razumite, ali ne! Dasiravno ljudske pravljice pripovedujejo, da človek lahko tičeje petje in mukanje živine razumi, ako o kresu, kedar bije ura polnoči praprotnega semena nabere, in ga pri sebi nosi. To kaže, da so bili ljudje že od nekdaj radovedni, in bi radi vedili, kako in kaj se živali pogovarjajo. Človek ima lep dar jezika, da svojemu bližnjemu lahko naznanja, kako se mu godi, ali kaj mu manjka. Če gledamo kokoš, kedar pije, vidili bomo, da kolikorkrat vodo požrè, povzdigne svoje oči proti nebu in veselo s kljunom poraplja. Kaj pa človek? Ali se morda tudi on ne more drugače nebeškemu očetu zahvaljevati, kakor da povzdiguje svoje svoje oči proti nebu? Nikakor ne! Človek je prvi iz med vseh stvari, da z govorom more zahvaljevati se milemu nebeškemu očetu. Zglede imamo pri mutcih, kako žalostno je, če more človek živeti med ljudmi, in ne more ž njimi govoriti. Človek, ki je nem, ne more se nikoli prav izobraževati; on posnema le to, kar vidi pri drugih, bodi si dobro, ali slabo; posnema pa še vse slabije kot opica, kajti manjka mu sočutja z njegovim rodod, sočutje pa se le doseže po govorjenji. Dasiravno je jezik nekterih tic že tako vstvarjen, da se od nas lahko učé izgovarjati posamnih besedi, pa vender nimajo sočutja z nami, kajti one ne vedó pravega pomena besedi, kakor p. papige, škorci i. t. d. Opice ne moreje posnemati človeškega govora, akoravno vse drugo lahko posnemajo. Zakaj je storil to očé človeškega govora? Zakaj je ravno žival, ktera vse posnema, kar vidi pri ljudeh, ravno to prednost, porekovati človeške glase, odtegnil? Ako gremo v norišnico in poslušamo tam pogovor neumnih ubožcev, kako nam je pri sercu, ko slišimo dar človeš-

kega govorjenja tako neumno rabiti in onečastevati! Koliko bolj pa bi se to še le pokazalo pri neumnih opicah! Zato tedaj je nebeški oče modro ravnal, da je ravno opicam odtegnil dar govorjenja.

Človeka pa je po govoru postavil za gospodarja vse zemlje, kajti, kaj bil bi on brez govora? Le po govoru more se on izobraževati, in se tako dvigati nad druga pozemeljska bitja. Hvalimo tedaj nebeškega očeta, da nam je podelil tako imenitno pomoč do srečnega življenja!

Dopisi in novice.

V Pragi na Češkem je gospejno društvo sv. Ljudmile že pred letom osnovalo obertnijsko šolo za dekleta. Te šole so namenjene dekličem, ktere se vadijo v raznih obertnijskih umetnostih; učé se pa tudi v slovstvenih rečeh, namreč v lepopisji, v številjenji, v spisji, v vknjiževanji in prava o mejnicah, kolikor so za to sposobne. Večidel po dnevu so pri delu; podučevanje jim je skoraj počitek od dela, in ker se jih le malo skupaj podučuje, to podučevanje jako pospešuje. Vsa šola je prav djanska; naj pred se jim reč razjasnuje, potem pa se vadijo djansko.

Šola je še mlada, pa je že vender lep sad obrodila; društvo skerbí, da gojenci te šole pridejo v poduk k mojstrom; tako je vzel neki g. A. Reháček v svojo lesoreznicó (Xylographie) dve deklici na 4 leta v poduk; prvo leto ne zasluži nič, drugo leto po 1 gl., tretje leto po 1 gl. 50 kr. in četrto leto pa po 2 gl. na teden. V kamnotiskarnici g. Sandtnerjevi so trije dekličí, ki dobivajo drugo leto po 1 gl., tretje leto po 2 gl. in četrto leto po 3 gl. na teden; ko mine čas za podučevanje, se lahko udinjajo za 6 — 8 gl. Tako so tudi drugi obertniki jemali gojence te šole v poduk; dekličí, ki so v tvornici za porcelan, dobivajo po 2 gl. na teden.

Veselo prihodnost zagotavlja to društvo svojim gojencem. Dekličí, ki zunaj šole delajo, zbirajo se z drugimi dekličí iz domače delavniške šole vsako nedeljo in vsaki praznik v šolskih izbah; v teh dnevih se zapiše v bukve, koliko je vsaka deklica med tednom delala in koliko zaslužila.

Prav živo je v šivarskem odseku. 24 deklet ima tam svojo delavnico; pod napeljevanjem dveh učeníc tukaj merijo, vrezujejo, poskušajo, in če je treba, prenarejajo oblačila. Dve ameríkanski šivalnici se neprenehoma sučete, in gospodičina Maháček podučuje, kako obleko vrezovati; tako je tukaj, kakor v založnici za obleko. Kar dekleta zaslužijo, se jim po njih delu plača; bolj zanikernim se pa tudi tedenska plača prideržuje, da bi se spodbadale v večjo pridnost.

Tudi za duševno izobraženje dekličev se skerbí. Ob nedeljah dobivajo na posodo podučno in zabavno berilo; v nedeljo imajo po sveti maši skupaj dušne vaje, in vsaki mesec imajo zabavni govor, o gospodinjstkih rečeh.

Prav zanimiv je razred, v katerem se gojenci vadijo vknjiževanja. Vidi se, kako urno zapisujejo kupčijski primerlje v svoje snažne bukve, kako narejajo izpiske za dolžnike, kedar mislijo, da na upanje prodajajo. Dekličí tudi lepo in postavno pišejo. Sploh se tukaj mladi dekličí vadijo reda in delavnosti; iz tega pa izvira delavna marljivost, ktera človeka varuje lenobe.

To šolo vodi gospa Marija Riegerjeva; ravnatelj pa je v. č. gospod Mat. Heinrich, župnik pri Tinjski cerkvi; podučujeta tam še en duhovni in svetni učenik.

Praška „Korespondenz“, po kateri smo posneli ta naznanila, pravi, da bi se obertniki ozirali pri jemanji svojih gojencev na obertnijsko šolo, in tako bo zaupanje do te šole rastlo, ker že upanje, priporočeno biti po tej šoli, bo dekliče spodbadalo k pridnosti in lepemu obnašanju, in dopisnik tudi željo pristavlja, da bi se take šole tudi po drugih mestih vpeljale. Vlada dosihmal ni skerbela za take šole; naj bi tedaj dobrodelna društva to storila.

Ljudje tožijo: „Preveč ljudi je na svetu; eden drugemu kruh odjedamo; kjer bi bil eden dovolj, nas je pa deset“. Nočem dalje preiskovati, koliko je to resnično ali opravičeno, a resnica je, da pridnih in marljivih ljudi ni preveč na svetu; postopačev in pohajačev, tih pa je precej preveč. Človek se mora v mladosti kaj naučiti, da si bo mogel svoj kruh služiti; lepa priložnost za to bi bile obertnijske šole, ko bi jih imeli. Prava dobrotá za deklice pa je taka obertnijska šola, kakor jo je v Pragi miloserna družba osnovala. Koliko takih obertnij je, da bi jih ženske ravno tako oskerbovale, kakor moški. Potrebno je, da se dekličí jemljejo za obertnije, ktere po svoji sposobnosti lahko opravljajo. Ta misel mora sploh obveljati, in deklice bi se pa mogle skazati, da so zares sposobne za taka opravila, tedaj so take šole posebno potrebne, da se mlade ženske pripravljajo za razne obertnije.

Iz Hude jame. Dragi „Tovars“! Nikar ne misli, če ti dolgo nič ne pišem, da sem te pozabil, ali pa celó, da še za te ne vem. Vedno te željno pričakujem, kedar priromaš iz bele slovenske Ljubljane, ter radovedno gledam, kaj mi boš razložil iz svoje torbice. Po pravici ti povem, da si mi pravi prijatelj v veselji in žalosti. Veliko si že koristil učiteljem — meni, in tudi vsakemu, kateri te rad prebira in posnema. Ves drugačen sem, odkar si moj tovarš, ter veselim se, ker vidim, da ni prazno delo, če to zvesto posnemam; večkrat bi bil že zadredel na kriva pota, ako bi se ne bil oziral na tvoja vodila in dobre zglede. Želim samo to, da bi ti večkrat v mescu prihajal, nego samo dvakrat. *) Vsakemu slovenskemu učitelju si (ako bi ne rekel preveč) naj potrebniši časnik v šolskih rečeh. Ako

*) Sedaj še to ni mogoče; bomo vidili, kako bo pozneje. Združimo se!
Združena moč veliko stori.

ti bo ljubo, ljubi „Tovars“, ti bom iz svoje nove službe, ktere sedaj pričakujem, še kaj pisal, sej veš, da sem tvoj pravi prijatelj. Z Bogom! **)

Iz Ljubljane. Ljubljanski župan, domoljubni gospod dr. E. H. Costa, v svojem „Sporočilu o triletnem oskerbovanji mestnih opravil“ razkazuje, kaj in kako se je ta leta v srenji gospodarilo, ter med drugim tudi govori o šolstvu tako le: „Na šolske zadeve gleda mestni zbor s tisto pazljivostjo, ki jo po pravici zaslužujejo. Ne majhni pripomoček je bil dovoljen za vzdrževanje liceja; v zgornji realki se je napravil potrební kemični laboratorij; za trivialno šolo pri sv. Petru imenoval se je nov učitelj, in stari je s spoznanja vredno radodarnostjo v pokoj djan; za učenje slovenskega jezika v evangeliški šoli plačal se je letni donesek 100 gl., znamenite remuneracije za učenje v nedeljskih in obertnijskih šolah so bile dovoljene. Žalibog, da prašanje o napravi pravilnih obertnijskih šol, — ki so živa potreba našega obertnijsstva — za kterih posvetovanje je pri c. kr. vladi posebni odsek postavljen, še zmerom ni konečno rešeno, kakor tudi ne drugo vprašanje zastran sozidanja poslopja za zgornjo realko. Upati je, da se zdanji deželni odbor teh reči spet prav živo poprime. Mestni glavni šoli pri sv. Jakobu — sploh priznani za pravo zgliedno šolo, je po pritožbi mestnega zbora obvarovana pravica, da sme imeti privatne skušnje. Zasluga mestnega zbora je, da je prvi prašanje o sirotnici zbudil in poglavitna načela prihodnje sirotnice kot deželne naprave določil. V kratkem času bo ona stala, ker se dotični zalog kmalu sprejme po deželnem odboru, in ji je en del perve državne loterije za dobrodelno naprave obljubljen. Mestni odbor je na dalje 4° Zaloharjeve vstanove za dijake, ktere ima župan pravico podeliti, v svojo oskerbo prevzel, in v peticiji do slavnega deželnega zbora zato govoril, da se vsaj že enkrat vpelje ravnopravnost v ljudske in srednje šole. Ta stvar že dvakrat od deželnega zbora zaveržena, gotovo najde v prihodnji sesiji zaželeno in potrebno rešitev. Nasvet o napravi mestne godbe počiva do pripravnega trenutka, ker se je perva vgodna priložnost, ki se je bila pokazala, zamudila. Potreba te godbe se kaže zmerom bolj in bolj, in se je posebno čutila, ko so mogle zavolj pomanjkanja zmožnih orkesterskih moči po zimi 1866. leta še celó operke predstave za nekaj časa prenehati.

— Iz Metelkotove ustanove za zasluge v slovenščini in v sadjereji so letos dobili darila (po 50 gl.) ti le g. g. učitelji: Juri Uranič v Preserji, Janez Sajè v Predosljah, Andrej Legat v Zagorji, Karl Demšar v Senožečah, Jožef Raktelj v Ribnici in Janez Lukan v Koprivniku.

**) Prosimo! Posebno mladi učitelji naj bi se pridno vadili spisovati v domačem jeziku. Marsikdo meni, da mu tega ni treba zato, ker se v pripraviški šoli ni tako učil; ali, dragi mladi brat! kako boš pa delal na domačem polji, če ne poznaš zemlje?

Vredn.

Pete litanije.

Vekoslav Racić.

Lahno.

Go - spod, u - smil' se nas!

p O sve-ta Ma - ri - ja, ti pro-si za nas! *f* Smo grešni-ki

p grozno ve - li - ki, Najprošnjanas tvoja pod - pi - ra ves čas!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.